

MEMO

Onderwerp:

Natuurwaarden huidige situatie Grensmeander

Apeldoorn,
18 november 2014

Projectnummer:
C01021.200862.0100

Van:
drs. J.G. Bosman

Opgesteld door:
drs. J.G. Bosman

DIVISIE WATER & MILIEU

Afdeling:
Divisie Water & Milieu Apeldoorn

Ons kenmerk:
077947654:A

Aan:
T. Dijkstra - Waterschap Vechtstromen

Kopieën aan:
M. Winkel
N. Bakker

Aanleiding

Het waterschap Vechtstromen werkt samen met de Landkreis Grafschaft Bentheim om een deel van de Vecht herin te richten. Het plan bestaat in hoofdzaak uit het aanleggen van een meander en het verleggen van de huidige waterkering aan de noordoever van de Vecht net voor de grens met Duitsland bij Laar (D) en Holthème (NL).

Voor de inrichting moet duidelijk zijn wat de huidige natuurwaarden zijn in het plangebied en welke beschermde soorten er voorkomen in het kader van de Flora- en faunawet. Tevens is het plangebied (deels) onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Het plangebied maakt geen onderdeel van een Natura 2000-gebied.

Werkwijze

Op 8 juli 2014 heeft een ecooloog, Judith Bosman, een veldbezoek gebracht aan het plangebied om op grond van habitatgeschiktheid en de beschikbare flora- en faunagegevens een inschatting te maken over het voorkomen van beschermde soorten in het plangebied. In deze memo worden de voorkomende soorten en de te verwachte soorten besproken en wordt aangegeven op welke wijze de soorten effecten kunnen ondervinden van het plan. Tevens worden suggesties gedaan over inrichtingsaspecten van het plan om effecten te voorkomen en waar mogelijk suggesties over de wijze van uitvoering en fasering van de uitvoering van het plan om effecten op soorten te voorkomen.

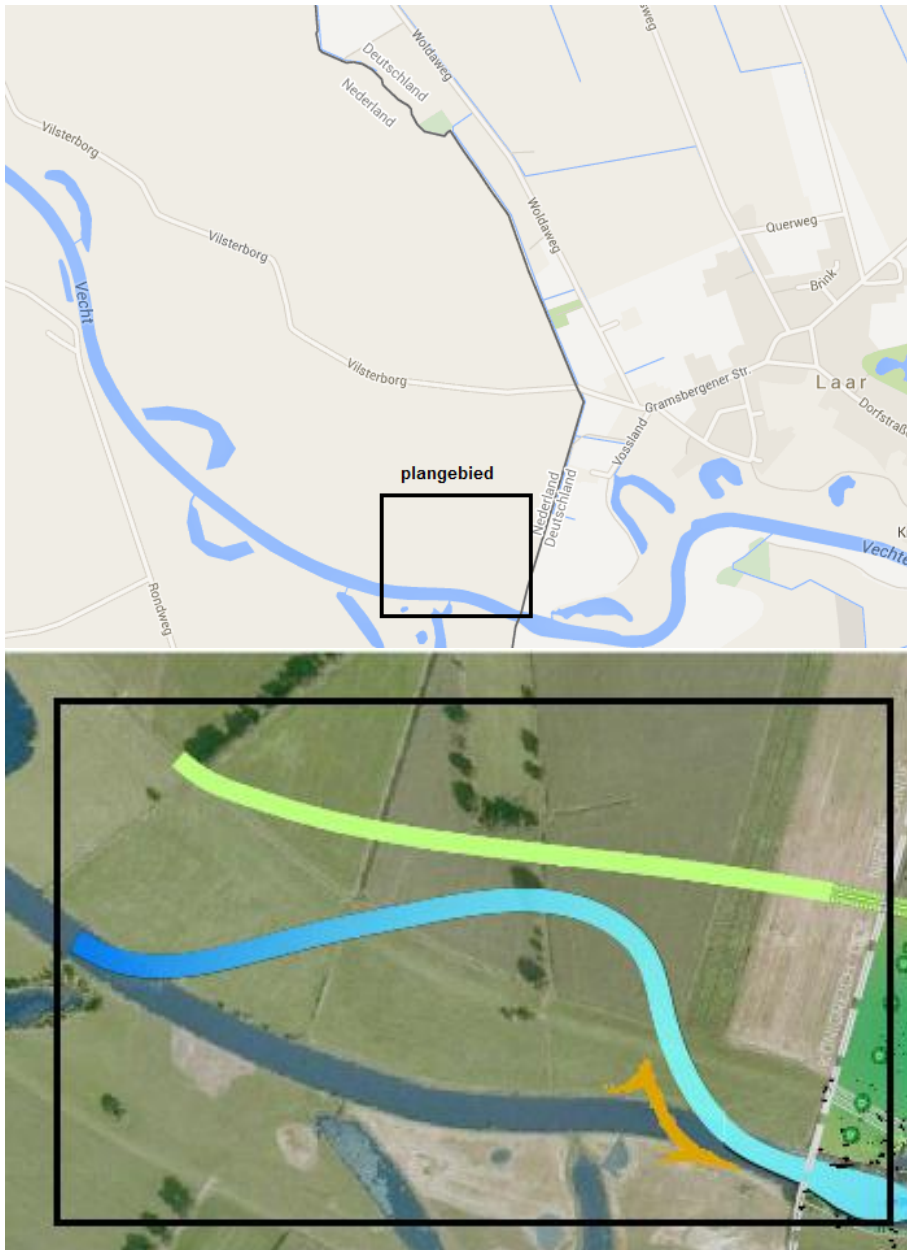
In deze memo worden op voorhand mogelijke effecten van het plan in de vorm van keuzemogelijkheden voorgelegd en de gevolgen van de keuzes inzichtelijk gemaakt.

Beschrijving huidige natuurwaarden plangebied

Het plangebied is gelegen op de noordoever van de Vecht net bij de grens met Duitsland. Het plangebied bestaat uit de oevers van de Vecht met zijn uiterwaard en achter de waterkering gelegen landbouwgebieden. In de uiterwaard wordt het land beheert als hooi- en weiland en is geen opgaande

ARCADIS

vegetatie te vinden. De waterkering bestaat ook uit een grasvegetatie, dat wordt gemaaid. Het achtergelegen landbouwgebied bestaat uit een maisakker en grasland. Tussen de graslanden zijn twee bomenrijen aanwezig, bestaat uit eik, els en beuk. De bomen in deze bomenrijen zijn nooit gesnoeid en vertonen een natuurlijke groeivorm. Een deel van de bomen uit de rij zijn reeds afgestorven. In de eiken zijn takken afgebroken en zijn holtes ontstaan in de stam. De ondergroei in de bomenrij bestaat uit een grasvegetatie.

Afbeelding 1: Plangebied voor aanleg van de meander is gelegen in het zwarte vlak.

ARCADIS

Omschrijving werkzaamheden en planning

De volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- Aanleg van een nieuwe meander (lengte circa 675 m) in het winterbed die tevens als nieuwe hoofdloop van de Vecht gaat functioneren;
- Het deels dempen van het huidige zomerbed met grond, deze zal in situaties met hoogwater in gebruik worden genomen;
- Het winterbed inrichten als een open landschap met landbouw, natuur en toerisme;
- Verleggen van de bestaande dijk (ca. 600 m lengte) naar het noorden;
- Vergroten van het winterbed met circa 4,5 ha.

De uitvoeringsperiode is voorzien vanaf april tot en met eind oktober 2015.

Doel en belang van de activiteiten, alternatieven

Doel en belang

De Vecht is een middelgrote rivier in Duitsland en Nederland waarvoor in het kader van waterveiligheid, natuur en toerisme de Vechtvisie is opgesteld. Dit project draagt bij aan het realiseren van deze Vechtvisie. De aanleg van de meander geeft invulling aan de Kader Richtlijn Water en draagt bij aan het verhogen van de Vecht als een levendige en veilige rivier.

Reden van groot openbaar belang

De aanleg van de meander en de ontwikkeling van natuur in het nieuwe winterbed worden uitgevoerd in het kader van de Vechtvisie, dat als doel heeft het realiseren van een levendige en veilige rivier. Het project heeft als belang bescherming van flora en fauna, door de aanleg van biotoop van zwaar beschermde soorten, zoals de knoflookpad, otter en bever en het openbare belang – waterveiligheid.

Beschrijving alternatieven

Er zijn geen alternatieven voor de inrichting van dit gebied met andere natuurwaarden passend bij de rivier de Vecht. Het niet uitvoeren van het project betekent dat het realiseren van de Vechtvisie in het geding komt en de kans wordt ontnomen om biotoop in te richten van zwaardere beschermde soorten, zoals de knoflookpad, otter en bever.

Ligging plangebied ten opzichte van beschermde gebieden

Natura 2000

Meer stroomafwaarts begint het Natura 2000 Vecht en beneden Regge. De inrichting heeft geen negatieve invloed op dit gebied. Positieve invloeden zijn mogelijk wel te verwachten, door het bieden van biotoop voor beschermde diersoorten en de verspreiding van riviergebonden soorten stroomafwaarts. Invloeden door zandtransport of daling in waterstanden zijn benedenstrooms niet waarneembaar door de aanwezigheid van de stuw "De Haandrik". Deze stuw reguleert het waterpeil voor benedenstrooms gelegen gebieden, het plangebied ligt bovenstrooms van deze stuw. Tevens zorgt de stuw voor het invangen van het zand.

ARCADIS

Ecologische Hoofdstructuur

Een deel van het huidige winterbed is onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. De kenmerken zijn vastgelegd als kruidenrijk en faunarijk grasland. Het uitbreiden van het winterbed en inrichten met landbouw en natuur past binnen de geldende kenmerken van het gebied. De doelen van de provincie ter plaatse zijn ook bij inrichting te behalen.

Ten aanzien van gebiedenbescherming geldt het volgende voor het project dat er geen negatieve effecten zijn te verwachten op Natura 2000-gebieden of de Ecologische Hoofdstructuur. De inrichting van het gebied kan wel positief bijdragen aan het behalen van doelen in het benedenstrooms gelegen Natura 2000-gebied Vecht en beneden Regge.

Voorkomen beschermde soorten

Flora

In het gebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde plantensoorten. Tijdens het veldbezoek zijn ook geen beschermde planten soorten aangetroffen. Het voedselrijke karakter en het gevoerde beheer maakt dat het voorkomen van beschermde planten, zoals gulden sleutelbloem, veldsalie en wilde marjolein niet voorkomen op de waterkering en de graslanden.

In de oever van de Vecht kan zwanenbloem (tabel 1) voorkomen. Overige beschermde plantensoorten worden niet verwacht in het plangebied.

Vogels

Het plangebied biedt geen broedbiotoop voor jaarrond beschermde broedvogels. In de bomenrijen zijn geen horsten van roofvogels aangetroffen. De ingangen van de holten in de bomen zijn niet voldoende groot om dienst te doen als broedlocatie voor steenuilen, tevens is daarvoor het landgebruik in de nabijheid van de bomenrijen te monotoon. In het plangebied zijn de volgende meer algemeen voorkomende broedvogels aanwezig, meerkoet, knobbelzwaan, waterhoentje, fuut, fazant, wilde eend, Kievit, merel, pimpelmees, koolmees, geelgors, koekoek en houtduif. Tevens is het plangebied onderdeel van het foerageergebied van boerenzwaluw, huiszwaluw, oeverzwaluw, gierzwaluw, torenvalk en buizerd. En in de wintermaanden van kolgans, grauwe gans en toendrarietgans.

Zoogdieren

In het plangebied zijn geen sporen aangetroffen van beschermde diersoorten als bever (tabel 3, bijlage IV) of otter (tabel 3, bijlage IV), deze zijn ook (nog) niet bekend in het plangebied. In 2012 en 2013 zijn sporen van otter aangetroffen bij de Haandrik, stroomafwaarts van het plangebied. Met de inrichting van de Vecht met de meander zal er op termijn geschikt biotoop ontstaan voor deze twee soorten. Grondgebonden beschermde kleine zoogdieren komen niet voor door het ontbreken van geschikt biotoop. In het plangebied ontbreekt een goede brede ontwikkelde oevervegetatie of ruige zomen en bosranden, waarin waterspitsmuis (tabel 3, bijlage IV) of veldspitsmuis (tabel 3, bijlage IV) kan worden verwacht. In het verleden zijn in braakballen wel een enkele maal resten aangetroffen van veldspitsmuis op de zuidoever tegenover het plangebied. Slechts eenmaal is meer stroomafwaarts resten van een waterspitsmuis aangetroffen. Meer algemeen voorkomende zoogdieren zoals mol, ree, vos, veldmuis, aardmuis, egel, haas, konijn, beverrat, muskusrat en rosse woelmuis (alle tabel 1) kunnen wel worden waargenomen in het gebied.

Het plangebied kan deel uitmaken van het foerageergebied van vleermuizen die de Vecht en de waterkering gebruiken als oriëntatie. Langs dit deel van de Vecht zijn waarnemingen bekend van laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis (alle tabel 3, bijlage IV). Het plangebied is geen essentieel foerageergebied door het ontbreken van opgaande begroeiing, hierdoor is het gebied

ARCADIS

ongeschikt om te foerageren bij weersomstandigheden met meer wind. Het foerageergebied van meer- en watervleermuis bestaat uit het wateroppervlak van de gehele Vecht en oude meanders. Bij de herinrichting blijft de Vecht behouden waardoor het foerageergebied van deze twee vleermuizen intact blijft. De holtes in de bomenrijen kunnen potentiële verblijfplaatsen zijn voor boombewonende vleermuizen, echter sluiten de bomenrijen niet aan op andere boomstructuren in de omgeving. Hierdoor is het niet waarschijnlijk dat de holtes een permanente functie hebben in het netwerk van verblijfplaatsen van vleermuizen.

In verband met de aanwezige holtes en het onderzoeken van de mogelijkheden voor kap van de bomen is op 27 augustus 2014 in opdracht van ARCADIS, door Buro Bakker, de holtes van binnen bekeken met een boomcamera om de aanwezigheid en geschiktheid voor vleermuizen vast te stellen. In totaal zijn 21 bomen onderzocht, waarvan in vier bomen holtes of losse barst aanwezig zijn. In één boom is een holte aangetroffen dat zeer geschikt lijkt voor een kraamkolonie van vleermuizen, zoals watervleermuis, grootoorvleermuis en rosse vleermuis indien aanwezig in de omgeving. De overige twee holtes en losse barst betreft het kleine verblijfplaatsen die geschikt kunnen zijn voor enkele dieren als paarverblijf of zomerverblijf. In de holtes en achter de losse barst zijn geen sporen van bewoning door vleermuizen aangetroffen. Dit onderzoek is toegevoegd in bijlage 1.

Amfibieën

In de Vecht komen in de oevers, waar watervegetatie zich bevindt, algemeen voorkomende amfibieën voor zoals gewone pad, bruine kikker, middelste groene kikker en kleine watersalamander (alle tabel 1). Tevens kan langs de Vecht in geïsoleerde wateren, met name poelen, de beschermde amfibieën soorten knoflookpad (tabel 3, bijlage IV) en kamsalamander (tabel 3, bijlage IV) worden aangetroffen. Nabij de Haandrik zijn tussen 2000 en 2006 waarnemingen bekend van de knoflookpad. In het plangebied ontbreken geïsoleerde wateren met het geschikte biotoop van knoflookpad en kamsalamander. Tevens zijn er geen historische waarnemingen van deze twee soorten bekend uit het plangebied. Op basis hiervan worden deze twee beschermde soorten uitgesloten. Bij de herinrichting van het plangebied wordt wel rekening gehouden met deze twee soorten, door te zorgen voor de aanleg van een geïsoleerde poel, waarin het geschikte biotoop van knoflookpad en kamsalamander zich kan ontwikkelen.

Reptielen

In het plangebied zijn geen waarnemingen bekend van reptielen. Biotopen van hogere zandgronden, zoals heide met stuifzanden of veenontwikkeling ontbreekt in de omgeving van het plangebied. In het plangebied kan geschikt biotoop ontstaan voor de ringslang (tabel 3, bijlage IV), echter in de huidige situatie ontbreekt het geschikte biotoop.

Vissen

In dit deel van de Vecht zijn tijdens visonderzoeken geen beschermde vissoorten aangetroffen. In de Vecht kunnen wel de beschermde vissoorten; kleine modderkruiper (tabel 2) en bittervoorn (tabel 3, bijlage IV). In het plangebied is geen permanent geïsoleerd water aanwezig waarin deze beschermde soorten zouden kunnen voorkomen. In de Vecht komen de algemene vissoorten van stilstaand en stromend water voor.

Andere ongewervelden

In het plangebied ontbreekt geschikt biotoop voor andere beschermde ongewervelden, zoals de gevlekte witsnuitlibel (tabel 3, bijlage IV). In het plangebied zijn wel rode lijstsoorten aangetroffen zoals beekrombout en vroege glazenmaker aangetroffen.

ARCADIS

Gemaakte keuzes in het ontwerp

In het proces van voorlopig ontwerp naar definitief ontwerp voor de grensmeander Vecht zijn de volgende keuzes gemaakt met betrekking tot flora en fauna;

- Aan de hand van het boomcamera onderzoek is besloten om de boom met een geschikte holte voor een kraamkolonie op voorhand te handhaven;
- Op basis van het ontwerp is de boom met losse barst te handhaven en een boom met holte ligt net buiten het plangebied;
- Een boom met een holte is niet te handhaven in verband met de nieuwe dijk;
- De bomenrij achter de nieuwe dijk is een zeer geschikte locatie voor een broedlocatie van torenvalk, hiervoor wordt een nestkast opgehangen;
- Een tweetal bomen komen dichtbij de nieuwe meander te staan, hierdoor zijn ze mogelijk interessant voor meer- en watervleermuis. Hiertoe worden drie vleermuiskasten opgehangen in de bomen.

Conclusie

Met de gemaakte keuzes in het ontwerp is het aanvragen van een ontheffing Flora & Faunawet niet nodig. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden treden geen overtredingen op de verbodsbepalingen door te werken volgens de maatregelen zoals beschreven in het ecologische werkprotocol en de goedgekeurde gedragscode van de Unie van Waterschappen (versie 2012).

Mogelijk effecten op beschermde soorten (tabel 2 en 3)

In het plangebied kunnen, aan de hand van de gemaakte keuzes, mogelijk op korte termijn nog de volgende effecten op beschermde soorten plaatsvinden:

- Bij werkzaamheden kunnen nesten van broedende vogels worden verstoord en/of vernield;
- Bij het dempen van de hoofdloop van de Vecht kunnen vissen en ongewervelden worden verstoord en gedood.

Op langere termijn kunnen de volgende effecten plaatsvinden:

- Door de aanleg van stroomsluwe biotoop, de binnenbocht en oude hoofdloop, in de Vecht ontstaat biotoop voor de kleine modderkruiper en bittervoorn;
- De ontwikkeling van ooibos en rietzones langs de Vecht zorgt voor biotoop voor de bever en otter;
- De steile oevers in het gebied biedt broedbiotoop voor ijsvogel en oeverzwaluw;
- Het nieuwe geïsoleerde water biedt mogelijk biotoop voor kamsalamander en knoflookpad;
- Verder biedt de variatie in stromingssnelheden en substraat biotoop aan allerlei zeldzame macrofauna soorten.

Voorkomen van effecten

Negatieve effecten op beschermde soorten worden voorkomen doordat wordt gewerkt volgens een werkprotocol, opgesteld voor de uitvoering. Het werkprotocol wordt toegevoegd aan het bestek. Het werkprotocol gaat in op het voorkomen van effecten op soorten in en bij het plangebied.

ARCADIS

Vorbereidende werkzaamheden

Voorafgaande aan de uitvoer van de werkzaamheden wordt samen met een erkende¹ ecooloog een planning gemaakt van alle werkzaamheden. Hierin wordt duidelijk aangegeven welke werkzaamheden in welke periode van het jaar kunnen worden uitgevoerd. De planning wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de opdrachtgever. Mocht uit de planning blijken dat werkzaamheden vallen in een periode waarin schade aan beschermde soorten kan ontstaan, wordt samen met de ecooloog aanvullende maatregelen opgesteld en uitgevoerd om dit te voorkomen. Een maatregel kan zijn dat dit deel van het werk wordt uitgevoerd onder continu toezicht en begeleiding van de ecooloog.

Broedvogels

- Om schade aan broedvogels te voorkomen:
 - Voer de werkzaamheden zoveel mogelijk uit buiten het broedseizoen (**buiten half maart-eind juli**) of;
 - In de delen waar werken in het broedseizoen niet voorkomen kan worden: maai de vegetatie op de werklocaties kort ruim voor het broedseizoen en houdt de vegetatie kort tijdens het broedseizoen;
 - Bij het toch aantreffen van nesten in/nabij het plangebied: Houd tenminste een afstand van 40 meter tot broedende vogels. Voer de (resterende) werkzaamheden pas uit na het broedseizoen;
 - Bij werkzaamheden in het broedseizoen worden vogels vanaf het begin van het broedseizoen geweerd door korte vegetatie en het plaatsen van prikstokken met lint.

Vleermuizen

- Voer de werkzaamheden zoveel mogelijk overdag uit (tussen zonsopgang en zonsondergang). Op deze manier vindt er geen verstoring plaats van vleermuizen. Indien toch tijdens schemer en 's nachts wordt gewerkt, dient de verlichting te worden afgeschermd zodat uitstraling naar de omgeving wordt voorkomen;
- Watergangen kunnen dienen als vliegroutes van vleermuizen. Tijdens de schemer en 's nachts dienen watergangen niet te zijn geblokkeerd. Er dient een open verbinding van tenminste 2 meter aanwezig te zijn;
- Vlak voor de kap van de boom met holte wordt deze eerst, voor de zekerheid, geïnspecteerd op het voorkomen van dieren in de holte. Na de kap van de boom blijft de stam minimaal 12 uur liggen voordat deze verder wordt verzaagd, daarbij is de holte vrij toegankelijk, zodat mochten er toch dieren aanwezig zijn in de holte, deze kunnen ontvluchten.

Algemene zorgplicht

- Voer met name dempingswerkzaamheden zoveel mogelijk uit in de maanden september-oktober (d.w.z. na de voortplantingsperiode en vóór de winterrust van vissen en amfibieën). Werk in ieder geval bij een temperatuur boven het vriespunt en wanneer er geen sprake is van ijsvorming;
- Bij grond- en baggerwerkzaamheden dient altijd in één richting te worden gewerkt, richting open water/verbindingen. Hierdoor kunnen dieren (zowel op het land als in het water) de werkzaamheden ontvluchten;

¹ Een erkende ecooloog is een persoon die: 1) Op hbo-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of 2) Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het netwerk Groene Bureaus en/of 3) Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortenbescherming en is aangesloten bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties.

ARCADIS

- Houdt het aantal werkpaden en de breedte van de paden zo beperkt mogelijk, zodat zo min mogelijk holen en dieren vernield worden;
- Laat terreindelen die gehandhaafd blijven zoveel mogelijk met rust;
- Let vanuit de algemene zorgplicht tijdens de werkzaamheden continu op de aanwezigheid van al dan niet beschermde planten en dieren. Bij aantreffen van dieren en planten moet worden voorkomen dat deze gedood of verwond c.q. (bij planten) onnodig aangetast worden. In het geval dat een ingreep toch samenvalt met de aanwezigheid van beschermde soorten, neem in overleg met de ecooloog passende maatregelen of zoek naar een andere oplossing.

ARCADIS

Bijlage 1: Onderzoek boomholtes bij Gramsbergen door Buro Bakker, datum 29 augustus 2014.